

AŞAĞI YEŞİLIRMAK VADİSİNDE DOĞAL ZEYTİN ALANLARI VE EKONOMİK OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Olea Sylvestris Areas in the Lower Yesilirmak Valley and Its Economic
Utility

Yrd. Doç. Dr. Süleyman ELMACI*

ÖZET

Karadeniz Bölgesi'nde ülkemiz ormanlarının %27'si bulunmaktadır. Ülkemizin her yöresinde olduğu gibi bu bölgede de ormanların özellikle yakacak ve mesken yapımı için tahrip edildiği bir gerçektir. Ormanların tahribini önlemek için özellikle orman köylülerinin ekonomik faaliyet alanlarını çeşitlendirmek ve onların ormanları tahrip etmeye yönelik ekonomik faaliyetlerini ortadan kaldırmak gerekmektedir. Orta Karadeniz Bölümü'nde doğal olarak yetişme ortamı bulmuş olan zeytinliklerin, ekonomik olarak değerlendirilmesi hem orman köylülerinin geçimi, hem de atıl duran bir kaynağın ekonomiye kazandırılması nedeniyle ülkemiz açısından yararlı olacaktır.

Bu çalışmada, Orta Karadeniz Bölümü aşağı Yeşilirmak vadisi ve yakın çevresinde, zeytin bitkisinin doğal olarak yetişmesine imkân sağlayan coğrafi faktörler, zeytin alanlarının dağılışı ve ekonomik olarak değerlendirilmesine yönelik konular üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Zeytin (delice), Aşağı Yeşilirmak vadisi, doğal zeytin alanları

* Giresun Üniversitesi İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Giresun

ABSTRACT

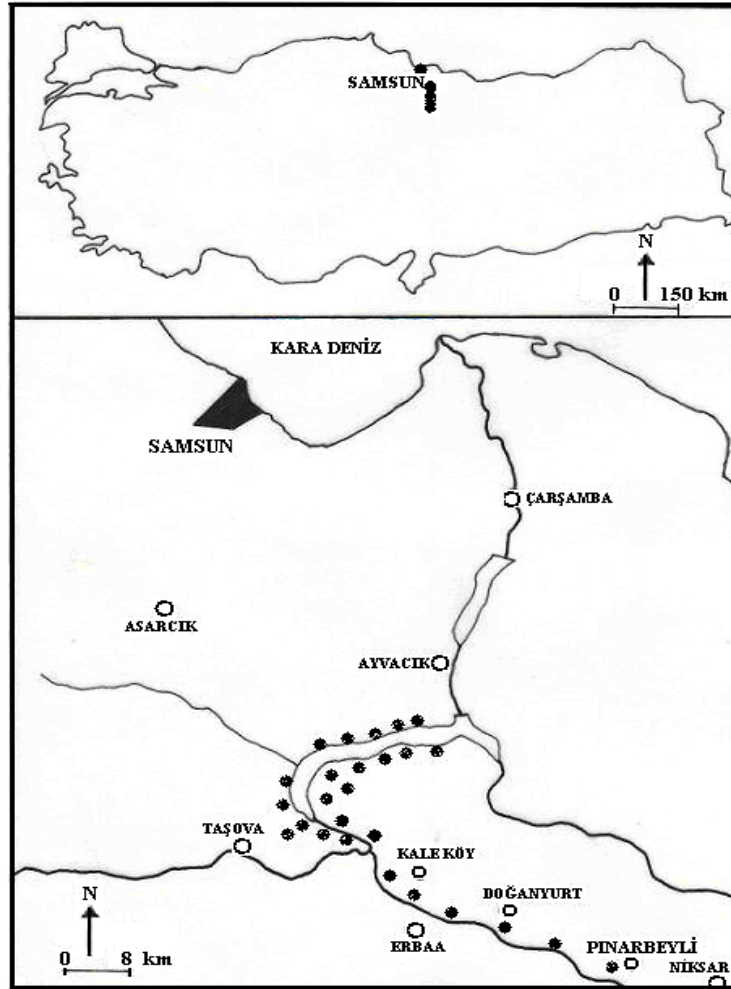
In the Black Sea region is located 27% of the forests of our country. It is true that forests are distructed especially for fuel and house-construction not only throughout the country but in this region as well. In order to stop forest distruction, it is necessary to provide villagers in forest regions with a large variety of areas for their economic activities. It will be of great benefit to our country to economically utilize olea sylvestris areas in the Middle-Black Sea region, a natural habitat for olea sylvestris. This is because the economic utilization of olea sylvestris areas will support forest-villagers economically and a source of no use will be put to economic use or utility.

The study focuses on principally geographical factors which enable olea sylvestris to naturally grow in the Middle Black Sea region and in the lower Yeşilirmak Valley and elsewhere nearby, the distribution of olea sylvestris area and their economic utility.

Key words; *Olea sylvestris, The lower Yeşilirmak valley, ; Olea sylvestris areas*

GİRİŞ

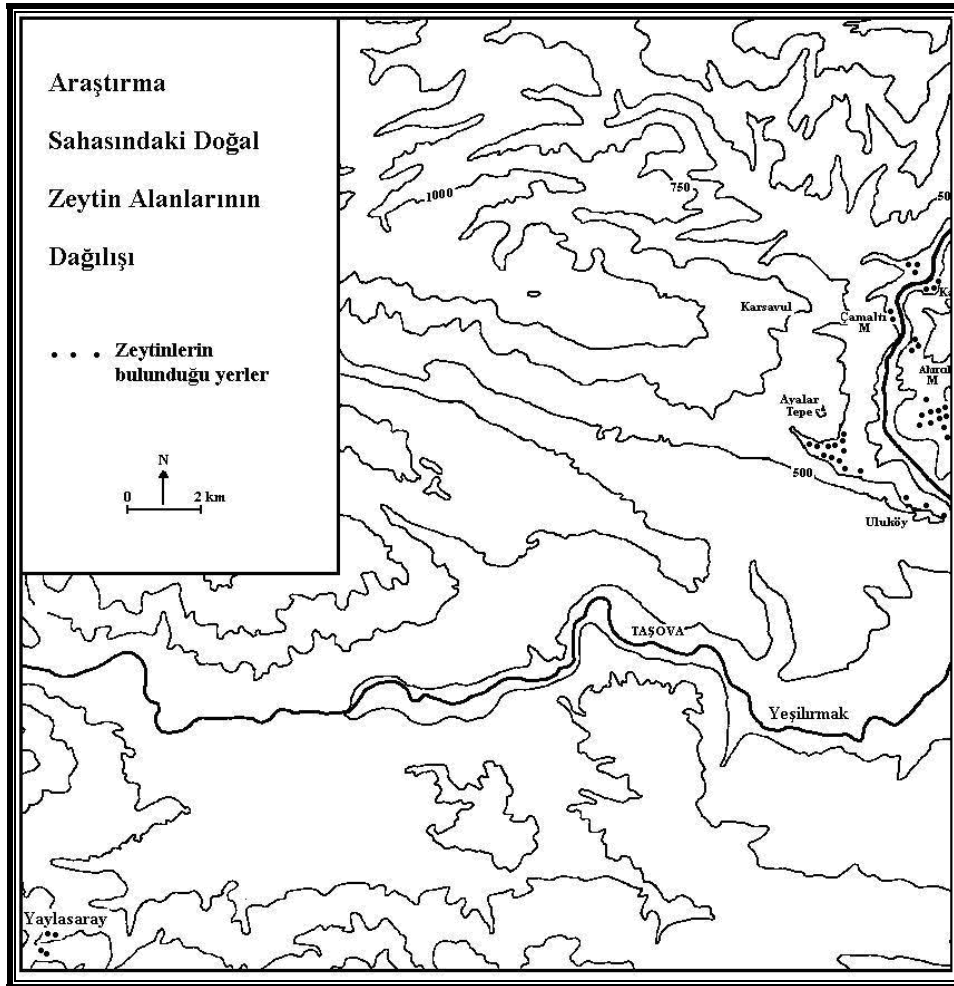
Çalışmamıza konu olan araştırma alanı, kuzeyde Samsun ili Ayvacic ilçesinden güneyde Amasya ili Taşova ve Tokat ili Erbaa ilçeleri arasındaki Yeşilirmak vadisi ve kollarının su toplama alanının yükseltisi yaklaşık 500 m.'ye kadar olan yerleridir (Şekil 1).

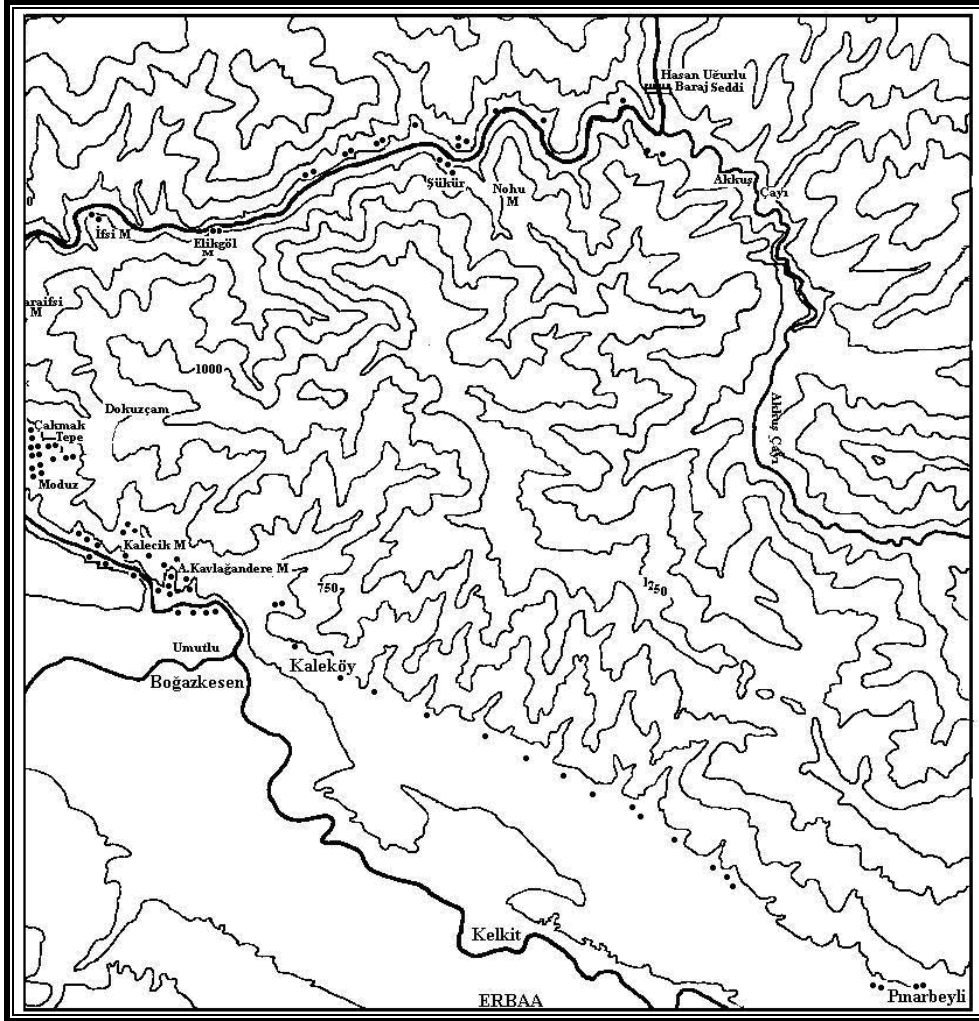
Şekil 1: Araştırma Sahasının Konum Haritası

Amasya-Taşova ilçesinin güneybatısında Yaylasaray köyünden, Tokat-Erbaa ilçesinin kuzeydoğusundaki Çamdibi köyüne kadar ve Kelkit ile Yeşilirmak'ın Boğazkesen' de kavuşmasıyla dar derin Yeşilirmak vadisi ve bununla birleşen ikincil vadiler, Hasan Uğurlu baraj seddine (yaklaşık 50 km.) kadar olan alanda, doğal olarak bulunan zeytinlikler araştırmamızın konusunu oluşturur (Şekil 2). Bu alan, Yücel tarafından

Karadeniz havasının Aşağı Yeşilirmak oluğuna sokulmasından dolayı Taşova zeytinlikleri (Yücel,1990:5) diye ifade edilen Erbaa zeytinlikleri (Davis, 1978, cilt:6:156) ve Samsun ili Ayvacı ve Asarcık ilçe arazilerini derin bir şekilde aşındıran Yeşilirmak vadisine bakan yamaçlarındaki zeytin alanlarından (Şekil 2) oluşur. Buradaki doğal zeytin alanlarının litolojik özelliklerine bakıldığı zaman; daha çok geçirimsizlik derecesi yüksek Kretase yaşlı sedimanter kayalardan kalker (Resim 2) fliş (Göksu ve diğerleri,1974:12) ve Orta Karadeniz Bölümü'nde KAF hattının kuzeyinde Yeşilirmak- Melet ırmağı arasında en fazla yer kaplayan üst Kretase yaşlı volkanik araziden (Göksu ve diğerleri,1974:25) oluştuğu görülür.

Şekil 2(a):Doğal zeytin alanlarının dağılışı

Şekil 2(b):Doğal zeytin alanlarının dağılışı

Araştırma sahasında zeytin yetişmesini sağlayan doğal şartlar;

Araştırma alanında zeytin yetişmesini sağlayan coğrafi faktörlere gelince, bunlar yükselti, sıcaklık, yağış ve rüzgârlardır. Biri sahanın güneyinde, Tokat ili Erbaa ilçesi (20 yıl), diğeri kuzeyinde Samsun ili Çarşamba ilçesi (18 yıl) meteoroloji istasyonlarının verilerinden yararlanarak iklim özellikleri ve 1/25000 ile 1/100000 ölçekli topografya haritalarından yararlanılarak yükselti özellikleri ve zeytin bitkisiyle ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan da faydalanarak yetiştirme alanları ve bunların yatay ve dikey dağılışı ile ekonomik olarak değerlendirmesi üzerinde durulacaktır.

a) Yükselti: Bilindiği üzere bitki örtüsüyle ilgili çalışmalarda; sahada tespit ve gözlem yaparken yükselti, iklim, bakı şartları, su ve toprak özellikleri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır (Özçağlar, 2000 :5) .

Orta Karadeniz bölümü, Karadeniz Bölgesi içinde yükseltinin az olduğu bir bölümdür. Yükseltinin az olması yanında, Yeşilirmak ile Kızılırmak'ın vadileri boyunca ilerleyen Karadeniz'in ılık havası, Orta Karadeniz bölümünde, bölgenin diğer bölümlerine göre çok daha fazla iç kısımlara sokulma imkânı bulmuştur. Ancak, bu denizel etki, yükseltinin az olduğu alanlarda daha fazla hissedilmektedir. Nitekim bu durumu, araştırma sahasındaki doğal bitki örtüsü özelliklerinden kolayca anlamak mümkündür. Gerçekte, zeytin bitkisinin dikey dağılımı Akdeniz Bölgesi'nde 1000 m.'lere yaklaştığı halde (Yücel,1990:7), araştırma sahasında yükselti olarak en fazla sahanın kuzey-güney doğrultusunda hemen hemen ortasında karşılık gelecek yerde bulunan Çakmak Tepe'de 470–475 m. ve Erbaa ilçesinin Pınarbeyli (Manas) köyünde 550 m.'ye kadar çıkabilmiştir (Şekil 2). Kuşkusuz bu dikey dağılımın temel nedeni;

Akdeniz iklim özelliklerinin enleme bağlı olarak bozulmasıdır. Ayrıca, genel olarak yükseltinin az olduğu yörenin İç Anadolu'nun soğuk havasına da açık olması bu konudaki bir diğer faktördür.

b) Sıcaklık: Akdeniz bitki coğrafyasının tipik elemanlarından biri olan zeytinin yetişme sahasını belirleyen coğrafi faktörlerin başında, iklim elemanlarından sıcaklık gelir. Bunu Yücel: *Zeytin ağaçlarının yaşama sahasını sınırlandıran, yani ekstrem sıcaklık ve yağış şartlarını, zeytinlik alanlarımıza dağılmış meteoroloji istasyonlarının rasatlarına bakarak tespit etmek mümkündür* (Yücel,1990:4) şeklinde ifade eder. Araştırmamızda verilerini değerlendirmeye aldığımız Çarşamba (35 m.) ve Erbaa (230 m.) meteoroloji istasyonlarının sıcaklık değerlerini incelediğimizde, özellikle yıl içinde görülen günlük en düşük ve ortalama düşük sıcaklıkların zeytin ağaçlarının yetişme alanını belirlediği dikkat çeker.

Tablo 1: Erbaa ve Çarşamba İstasyonlarında Görülen En Düşük ve Ortalama Sıcaklıklar (°C)

Ay	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	En Düş.	
Erbaa	En Düş. Sic.	-18.1	-17	-14.5	-1.6	1.2	5.6	9	10.4	4.4	0	3.8	-16.4	-18.1
	Ort. Sic.	3.9	4.5	9.1	14	17.5	21.2	23.3	23.4	20.1	14.8	9	5.4	13.9
Çarşamba	En Düş. Sic.	-5.5	-7.6	-7.5	0.4	3.4	5.9	10.7	11.5	8.8	1.6	-1.3	-3.6	-7.6
	Ort. Sic.	6.3	6.5	8.3	12.1	15.5	20.9	23.5	23.2	19.5	15.3	11.6	8.9	14.3

Kaynak: D.M.İ.G.M. Verileri (Erbaa 20, Çarşamba 18 yıl)

Erbaa meteoroloji istasyonunda 18 yıllık verilere göre, görülen en düşük sıcaklıklar, Ocak ayında -18,1°C, Şubat'da -17,0 °C, Mart'da -14,5°C ve Aralık'da -16,4°C' dir. Günlük sıcaklığın -19,0°C' ye kadar düştüğü (Bigadiç) yerlerde zeytin bitkisinin hayatını hiçbir tehlikeye maruz kalmadan devam ettirebileceği (Yücel,1990:4) düşünüldüğünde, Kış mevsiminin en soğuk ayında bile, Erbaa istasyonunda ölçülen en düşük sıcaklık -19,0°C' yi geçmediği görülür (Tablo1). Çarşamba deniz kıyısında olması nedeniyle görülen en düşük sıcaklık 2. ayda ve -7,6°C' dir. Zaten bizim araştırmamızda denizel etkinin fazla olarak belli olduğu yaklaşık 10 km. genişliğindeki Ünye-Karadeniz Ereğli kuşağındaki zeytinlikler (Yücel,1990:5) ele alınmamıştır.

c) **Yağış:** Zeytin bitkisinin dağılışını önemli derecede etkileyen diğerklim elemanı ise yağıştır. Özellikle Karadeniz Bölgesinde sahilde zeytinliklerin dağılışını yağışlı yazlar belirlerken yaz yağış miktarının azaldığı, yükselti ve sıcaklık derecesinin uygun olduğu iç kısımlar; Çoruh vadisi ile (yaz yağışının kıyıya göre yaklaşık 7 kat azaldığı Yusufeli) araştırmamıza konu olan Yeşilirmak vadisi ve Erbaa çevresi yağış açısından zeytinlerin istediğı özelliklere sahiptir.

Tablo 2: Çarşamba ve Erbaa' da yağışların mevsimlere dağılışı

İstasyonlar	İlkbahar (%)	Yaz(%)	Sonbahar (%)	Kış(%)	Toplam (%)
Erbaa	32	15.6	25.2	27.2	100
Çarşamba	21.8	17.7	31.5	29.1	100

Kaynak: D.M.İ.G.M. Verileri (Erbaa 20, Çarşamba18 yıl)

Toplam yağış açısından Çarşamba istasyonunda ölçülen yağış miktarı (1075,8 mm.) ile Erbaa istasyonunda ölçülen yağış miktarı karşılaştırıldığında Erbaa'ya düşen yağış miktarı (483,6 mm.) zeytinin yetiştiğı temel iklim olan Akdeniz iklimi özelliklerine daha yakındır. Aynı zamanda az olan bu yağışın mevsimlere dağılışını incelediğimizde Çarşamba'ya göre (190,2 mm. %17,7) yaz oranında da azalma vardır (75,4 mm. %15,6). Bu değer, zeytinin temsilcisi olduğu Akdeniz İkliminin tipik özelliğı olan yaz kuraklığının bir ifadesidir. Yağış ve sıcaklık özellikleri dikkate alındığında, Karadeniz İklimi içinde Orta Karadeniz İklimi, orta derecede yağış miktarları ve kendini hissettiren Akdeniz etkisi altında düşük yaz yağış oranıyla (Erinç,1996:374) bilinir. Bu da, araştırma sahamızda zeytin bitkisinin yetişmesine ve hatta tarımının yapılmasına imkân hazırlanmıştır.

d) **Rüzgâr:** Kuzey kıyılarımızda sınırlı alanda zeytinlikler bulunur. Ancak, zeytin ağacı, kuzey, kuzeydoğu ve kuzeybatı rüzgârlarından etkilenir. Bu nedenle kuzey rüzgârlarına kapalı olan yerlerde, eğer ağaçların duruşu güneye bakıyorsa enlem olarak hayli kuzey yerlerde de yetişebilmektedir (Aybar,1944:153). Araştırma sahamızda zeytin alanlarının dağılışında özellikle soğuk kuzey rüzgârlarından korunaklı alanların ön plana çıktığı görülmektedir. Aynı zamanda ülkemizin matematik konum olarak kuzey yarım kürede yer alması nedeniyle güneye bakan yamaçlar kuzeye bakanlara göre güneş enerjisinden daha fazla faydalanırlar. Bu da güney yamaçların kuzey yamaçlara göre daha sıcak olmalarına neden olur. Hem soğuk kuzey rüzgârlarından korunan hem de bakı nedeniyle sıcaklık derecesi yüksek kuytu alanlar sahada zeytin bitkisinin tercih ettiği yerler olmuştur.

Araştırma Sahamızda Doğal Zeytin Alanlarının Dağılışı:

Doğal zeytin (delice) alanlarının diğerklim ifadeyle aşılammış zeytinlerin yerleşmelere yakın alanlarda bulunmadığını görüyoruz. Bunun nedenlerinden ilk sırada; Odununun iyi yanmasından dolayı yakacak olarak kullanılması gelir. İkincisi ve bize göre en önemli olanı ise zeytinin yetişmesi, ondan faydalanma ve ekonomik olarak değerlendirme konusunda insanların yeterli bilgi birikimine sahip olmamalarıdır. Yörede zeytinciliğın gelişmesini engelleyen bir diğerklim etmen de, Yeşilirmak ile Kelkit'in birbirine kavuştuğı Boğazkesen'den (Şekil 2) araştırma sahasının kuzey sınırını oluşturan Hasan

Uğurlu baraj seddine kadar olan dar ve derin Yeşilirmak vadisi ile bunun kollarına yakın alanlarda zeytin yapraklarının hayvan yemi olarak değerlendirilmesidir. Topoğrafik yapının etkisiyle tarımsal arazinin azlığı yörede genel ekonomik faaliyetin hayvancılık olmasına neden olmuştur. Ancak, bu sahadaki yüksek eğim değerleri, otlak alanlarını da önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Bundan dolayı, yörede hayvancılık yapan aileler, sürülerinin kışlık yem ihtiyacının bir kısmını her dem yeşil olan zeytin ağacının dallarından karşılamaktadır. Her yıl ağaç dallarının kesilmesi, bitkinin gelişmesini önlemekte ve bu da yörede zeytinciliğin gelişmesini önemli ölçüde engellemektedir.

Erbaa ovası, Orta Karadeniz Bölümü'nde Kuzey Anadolu fay hattı boyunca oluşan ovalardan biridir. Bu ova, doğudaki Niksar ovasından dar ve derin bir vadi ile ayrılır. Bu vadinin Erbaa tarafında başlangıcı, zeytin yayılış alanlarının güneydoğu sınırını oluşturur (Şekil 2). Canik Dağlarının yükseltisi, Yeşilirmak vadisinin Erbaa ovasına açıldığı Boğazkesenden itibaren yükselerek devam eder. Bu durum dağların güney yamaçlarının soğuk kuzey rüzgârlarına kapalı olmasına neden olur. Bunun sonucunda ise yöredeki zeytin alanlarının dikey dağılımının 550 m. yükseltiye kadar çıkmıştır. Bu sahada Canik dağlarının güneye bakan yamaçlarında zeytin ağaçları, özellikle Pınarbeyli köyünden Kaleköy'e kadar olan alanda maki elemanları ile (menengiç, sumak, sandal, gökçe ağaç, defne ve kermes meşesi ile Louis,1939:114) bulunur (Şekil 2). Arazide yapılan gözlemlerimize göre, Çamdibi köyünde yanan makilik alana Bursa'dan getirilen 160–180 kadar zeytin ağacı dikildiği belirlenmiştir. Daha batıda Salkım ören, Kaleköy ve Doğanıyurt kasabasında doğal ortamından getirilip evlerin önlerine dikilmiş, farklı özellikte meyve veren zeytin ağaçlarının bulunduğu gözlemlenmiştir.

Kaleköy'den batıya doğru ise Canik dağlarının yükseltisinin (Ayalar Tepe 750 m.) azalması ve Yeşilirmak vadisinin soğuk kuzey rüzgârlarına açık olması (Şekil 2) nedeniyle bu saha, zeytin ağaçlarının doğal yayılış alanı dışında kalmaktadır.

Araştırma sahasının batı sınırını, Yeşilirmak'ın Amasya'dan sonra doğuya doğru dar ve derin vadisinin bittiği Dört Yol ovası oluşturur. Burada, Yaylasaray (Tasna Saraçoğlu,1990:74) köyünde tarlaların arasındaki sınırlarda zeytinlerin bulunmasının nedeni de soğuk kuzey rüzgârlarına kapalı olmasındandır (Elmacı, 2004:40) .

Araştırma sahamızdaki diğer zeytin alanları; Kaleköy 'den (Boğazkesen) başlayarak (Şekil 2) dar ve derin devam eden Yeşilirmak vadisinin her iki yakasında yükseltisinin yaklaşık 500 m. 'ye kadar olduğu alanlardır. Buralarda da yukarıda sözünü ettiğimiz gibi maki elemanları ile birlikte karışık olarak bulunur.

Yeşilirmak'ın Canik Dağlarını, yarma vadi ile geçtiği bu alanda hem ana akarsuyun hem de kolları o kadar dar ve derin bir şekilde yarılmıştır ki, tarım yapılacak arazi çok azalmıştır. Dolayısıyla bu sahanın yerleşme coğrafyası açısından en belirgin özelliği; yerleşme ünitelerinin küçülmüş olmasıdır. O kadar ki birkaç evden ibaret küçük mahalle yerleşmeleri bulunmaktadır. Araştırma sahasında doğal zeytin alanlarının bulunduğu veya bunlara yakın ve yükseltinin 500 m.' ye kadar olduğu alanlarda bulunan yerleşme sayısı 1/100000 ölçekli topoğrafya haritasından elde edilen verilere göre 26'dır. Bunun 2 tanesi köy, diğerleri ise köyden küçük yerleşmeler olan mezra (4adet) kışlak (3adet) ve geri kalanı ise(17 adet) mahalledir.

Boğazkesen'den (Kaleköy) itibaren girilen Yeşilirmak Vadisi'nde eski bir kalenin bulunduğu yerde (Şekil 2) her iki kıyıda ve yakın çevresinde, daha kuzeyde Gelengere köyü Kavlağandere Mahallesi'nin yerleşmeden uzak ırmak kıyıları çevresi ve karşı kıyılarda (Şekil 2) yine aynı köyün Kalaycık Mahallesi (zaten az olan arazisinin Hasan Uğurlu Barajı altında kalması nedeniyle yalnızca 2-3 hanenin kaldığı) ve karşı kıyıların yakın çevresinde (Şekil 2) doğal zeytin ağaçları bulunmaktadır. Ayrıca bu mahallede aşılansmış olarak bulunan zeytin ağaçları, buralarda yakın geçmişte zeytinden ekonomik olarak yararlanıldığıının bir ifadesi olarak görülebilir.

Daha kuzeyde Hembülüs deresinin Yeşilirmak'a yakın alanlar, İspir'in tepe ve civarı doğal zeytin alanı olarak karşımıza çıkar (Şekil 2). Burası, araştırma sahasında zeytin ağaçlarının bulunduğu en geniş alanlardan birisidir. Burada zeytin ağaçlarının geniş alan kaplamasının en önemli nedeni büyük-küçük yerleşmelerden uzak olması nedeniyle yakacak ve hayvan yiyeceği olarak kesilip tahrir edilmemiş olmasıdır.

Yeşilirmak Vadisi'nin kısmen genişlediği Amasya-Taşova Uluköy kasabası sınırları içinde olan İnişdibi ve Uzunyazı (Şekil 2) ile bunların karşısına gelen ve Hasan Uğurlu Barajı su tutmaya başlamadan önce 3-5 ailenin yaşadığı ve tarımsal faaliyette bulunduğu Moduz (Moduş) çevresi doğal zeytinlik alanlarının en büyüğüdür. Ayrıca burada ekilen arazilerin ortasında veya kıyılarında aşılansmış olarak bulunan zeytin ağaçları da bulunmaktadır (Resim1).

Resim1: Moduz'da Tarım Arazileri İçinde Aşılansmış Zeytin Ağaçları

Arazi gözlemlerinde doğal yetişme ortamının Moduz kuzeyinde bulunan Çakmaktepe'de zeytin ağaçlarının (Şekil 2) 470 m.lere kadar yükseltiye çıktığını tespit ettik. Moduz ve karşısında doğal olarak bulunan zeytin ağaçlarının, her iki yakada Ayalar

Tepesi'nin devamı (Şekil 2) niteliğinde, Yeşilirmak'ın vadisinin dar ve derin olmasına neden olan Cöferlik kayaya kadar devam ettiğini görürüz. Bu alanın özelliği; dar ve derin vadinin güneyinde yer alması nedeniyle soğuk kuzey rüzgârları açısından korunaklı olmasıdır. Aynı zamanda bakı faktörünün etkisine bağlı olarak nem oranının azalması, kireç taşlarının oluşturması ve boğazdan sonra güneyde vadi genişliğinin fazla olması, doğal zeytin alanlarının bu yörede genişlemesine neden olmuştur (Resim2).

Resim2: Cöferlik Kaya Güneyindeki Doğal Zeytin Alanlarından Görünüş

Yerinde yapılan incelemelerden anlaşılacağı üzere, sahamızın genelinde doğal zeytin alanları büyük ağaçlar şeklinde değil, ancak çalılık şeklinde yörede tutunabilmiştir. Bunun temel nedeni, doğal zeytin alanlarının litolojik ve eğim açısından uygun araziler olmamasıdır. Ayrıca, mevcut zeytinlikler ise ya Moduz'daki gibi hayvan yiyeceği olarak ya da Uzunyazı ve Zindan deresi tarafında yakacak temini amacıyla tahrip edilmektedir. Diğer taraftan, Hasan Uğurlu Barajı'nın su tutmaya başlamasından sonra ailelerin buradan göç etmesiyle hem Moduz tarafında hem de Uzunyazı ve Zindan deresi tarafındaki doğal zeytin alanlarında koruma çalışmalarına önem verilmesine rağmen, bitkiler yine de çalı formunda kalmıştır. Kuşkusuz bu durum, doğal zeytin alanlarındaki yetişme şartlarının çok da uygun olmamasıyla ilgilidir.

Yapılan araştırmalarda, buradaki yerleşmelere yakın alanlarda değirmen taşına benzeyen, ancak değirmen taşı gibi dişli olmayan, üzeri cilalı bir şekilde daha önce büyük ihtimalle zeytinyağı çıkarmak için preslemede kullanılan taşların bulunduğu ifade edilmiştir. Bu durum ve aşılınmış olarak zeytin ağaçlarının bulunması, geçmişte sahamızdaki zeytin ağaçlarının ekonomiye kazandırıldığının en iyi belirtisidir. Bu durumda,

yöredeki zeytin alanlarının daha önce kültüre alındığı, ancak zamanla çeşitli nedenlerden dolayı vazgeçilmesiyle bugünkü doğal görünümünü aldığı söylenebilir.

Gelengere köyü Narlıdere mahallesinin Yeşilirmak'a sınır olan alanlarında maki elemanlarıyla karışık ama özellikle hayvan yiyeceği olarak değerlendirilen zeytin ağaçları bu tahribattan dolayı sayılacak kadar az iken, yine bu mahalle sınırları içinde olan Elicekler (Şekil 2) denilen yerde, muhtemelen yerleşmeden uzak olması nedeniyle çok daha geniş alan kaplar. Burada ırmağın karşısında Karsavul köyü Çamaltı (Zana) mahallesinde (Şekil 2) hem aşılınmış olarak, tarım arazileri içinde hem de mahallenin kuzeyinde, güneye bakan yamaçlarda maki elemanlarıyla beraber zeytin ağaçları bulunmaktadır.

Karaifsi mahallesinde (Şekil 2) tarım arazileri içinde aşılınmış olarak bulunan zeytin ağaçlarının meyveleri toplanmakta ve yararlanılmaktadır. İfsi civarında ise (Şekil 2) ırmağın iki yakasında da maki elemanlarıyla beraber ve tarım arazileri içinde aşılınmış olarak zeytin ağaçları bulunmaktadır.

Kuzey-güney yönlü uzanışı devam eden Yeşilirmak'a batı-doğu yönlü akarak kavuşan Gökdere çayının güneye bakan yamaçlarında ara ara tek ağaçlar şeklinde zeytin ağaçları görülür.

Yeşilirmak vadisinin daha kuzeyinde Elikgöl'ün aşağılarında yine maki elemanlarıyla beraber zeytin ağaçları bulunurken, buradan 2-3 km. daha aşağıda iki yakada da maki elemanlarıyla varlığını devam ettirir (Şekil 2).

Ayvacık ilçesi (Samsun) Başalan köyünün Yeşilirmak kenarındaki arazileri içinde geniş bir alanda ama yükseltisi artmayacak şekilde, baraj gölünün sınırlarından başlayıp şerit halinde uzanan zeytinlikler, karşı tarafta Erbaa ilçesi Nohu köyü (Şekil 2) Soğuksu mevkiinde yine gölet kıyısından itibaren yükseltisi fazla artmayacak şekilde yine şerit halinde (bu alanda özellikle kıyıya yaklaşılmasına bağlı olarak yükseltiyle birlikte yağışın artması zeytinin istediği kuraklığın sağlanamaması nedeniyle fazla yükselememesine neden olur) ve Şükür mahallesi karşısında tek ağaçlar olarak bulunur. Şükür'den sonra kıyıya yaklaşılması nedeniyle artan yağışlardan dolayı fındık doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırma sahasımızda en son doğal zeytin ağaçları Asarkaya yamaçları ve Akkuş deresinin ağzında (Şekil 2) tek ağaçlar şeklinde bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

1. Zeytinin Akdeniz ikliminin bozulmuş olarak görüldüğü alanlarda varlığını sürdürdüğünü, araştırma sahasının da benzer özellikler gösterdiğini ve bunun doğal olarak zeytin bitkisinin bulunmasına neden olduğu görülmüştür.

2. Zeytinden bu alanda ekonomik olarak daha önce faydalandığı, bu günkü gelişen teknolojiyle daha fazla ve verimli olarak faydalanılacağı bir gerçektir.

3. Ülkemizde zeytin yetiştiriciliğinin teşvik edildiği günümüzde, doğal çevre şartlarının elverişli olduğu yerlerde yeni zeytin alanlarının oluşturulması açısından araştırma sahasında bu açıdan potansiyelin yüksek olduğu söylenebilir.

4. Buralardaki doğal zeytin alanları korunarak, orman köylülerine yeni farklı bir ekonomik faaliyet alanı oluşturulabilir.

5. Orman köylülerine yeni ekonomik faaliyet alanı çıkması nedeniyle buralarda yoğun olarak gerçekleşen orman tahribatının önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

6. Topoğrafik özellikler nedeniyle sınırlı tarım arazilerinden yeteri kadar gelir elde edemeyen aileler için, yeni gelir kaynaklarının bu sahada oluşturulması mümkündür.

7. Daha önce kullanılmasına rağmen, çeşitli nedenlerden dolayı atıl kalan ülkenin bu yöresindeki *doğal kaynağı* niteliğinde olan doğal zeytin alanlarının mevcut potansiyeli değerlendirilmiş olacaktır. Böylece sınırlı da olsa ülke ekonomisine katkı sağlanacaktır.

8. Uzman bir ekip ve çevreden sahayı iyi tanıyan bir kişi ile alan belirleme çalışmalarının yapılması durumunda, ekonomik açıdan değeri az olan ve orman alanı olarak değerlendirilemeyecek nitelikteki makiliklerde zeytin bahçelerinin kurulmasına yönelik araştırmalar yapılmalıdır. Bu şekilde, yaklaşık 2500–2600 ha. lık bir alanın tarım arazisine kazandırılması mümkün olacaktır.

9. Belirlenen alanlar arasından pilot uygulama bölgeleri seçilmeli yetiştirme şartları ve verim üzerine araştırmalar yapılmalıdır.

Bu sonuçlar ve önerilerin ışığında yapılacak çalışmalarla yörede yaşayan insanlar yeni bir geçim kaynağına kavuşacak, ülkemizin bir potansiyeli daha değerlendirilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- ATALAY, İ., 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası. İzmir.
- AYBAR, C., 1944, *Türkiye’de Zeytincilik*, Türk Coğrafya Dergisi, Yıl:2, S.5-6, Ankara.
- DAVIS, H. P., 1978, Flora of Turkey, Edinburg.
- ELMACI, S., 2004, “Orta Yeşilirmak Havzasının (Kelkit-Tersakan Çayları Arası) Coğrafi Etüdü”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Öğretmenliği A.B.D. Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- ERİNÇ, S., 1996, Klimatoloji ve Metotları, İstanbul.
- ERİNÇ, S., 1977, Vejetasyon Coğrafyası, İ.Ü. Yay., No: 2276, Coğ. Enst. Yay., No: 92, İstanbul.
- ERTİN, G., 2000, Edremit Körfezi Çevresinde Zeytin Üretimi, T.C.D. Sayı:35, İstanbul.
- GÖKSU, E., ve Diğerleri, 1974, 1/500000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası, Samsun Paftası, MTA Yayınları, Ankara.
- İNANDIK, H., 1965, Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş, İ.Ü. Coğ. Ens. Yay., İstanbul.
- KODAY, Z., 1999, Çoruh Vadisi’nde Zeytin Alanları, T.C.D. Sayı:34, İstanbul.
- LOUIS, H., 1939, Das Naturlische Pflanzenkleid Anatoliens Stuttgart

- ÖZÇAĞLAR, A.,2000, Coğrafya'ya Giriş, Ankara.
- SARAÇOĞLU, H., 1990, Bitki Örtüsü Akarsular Göller, Ankara.
- TEMUÇİN, E.,1993, Türkiye'de Zeytin Yetiştirilen Alanların Sıcaklık Değişkenine Göre İncelenmesi, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:7, İzmir.
- WALTER, H., 1962, Anadolu'nun Vejetasyon Yapısı Çev: Uslu,S.,İ.U. Yay. No: 80, İstanbul.
- YÜCEL, T., 1990, Türkiye'de Zeytinliklerin Dağılışı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu Coğrafya Araştırmaları Dergisi, C.1, S.2, Ankara.

AŖađı YeŖilirmak Vadisinde Doğal Zeytin Alanları ve Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi